

До разової спеціалізованої вченої ради РСВР 209
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15

ВІДГУК
офіційного опонента

професора кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
доктора юридичних наук, професора **КАРПІНСЬКОЇ Наталії Володимирівни**
на дисертацію **МАЛЬЧИК Оксани Миколаївни** на тему:
«Правове забезпечення захисту рослин в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження «Правове забезпечення захисту рослин в Україні» не викликає сумнівів і зумовлена сукупністю взаємопов'язаних правових, економічних, екологічних та безпекових чинників.

У сучасних умовах захист рослин набув значення одного з ключових напрямів забезпечення продовольчої безпеки держави, стабільності аграрного виробництва та збереження навколишнього природного середовища. Для України, яка є одним із провідних виробників та експортерів сільськогосподарської продукції, ефективність функціонування системи захисту рослин безпосередньо впливає на стан національної економіки, конкурентоспроможність аграрної продукції на міжнародних ринках та виконання державою своїх міжнародних зобов'язань.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в контексті євроінтеграційного курсу України та необхідності адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає поступове наближення вітчизняного правового регулювання до європейських стандартів у сфері фітосанітарної безпеки, застосування засобів захисту рослин, управління ризиками та охорони довкілля. У зв'язку з цим особливого значення набуває наукове осмислення нових підходів до правового регулювання захисту рослин та визначення перспектив їх впровадження у вітчизняну правову систему.

Додатково актуальність дослідження посилюється процесом реформування національного законодавства у зазначеній сфері, зокрема прийняттям нового Закону України «Про державне регулювання сфери захисту рослин», який закладає принципово нові підходи до організації державного управління, здійснення фітосанітарного моніторингу, запровадження ризик-орієнтованих механізмів контролю та розвитку інтегрованого захисту рослин. У таких умовах виникає об'єктивна потреба у комплексному науковому дослідженні

правової природи захисту рослин, його принципів, системи суб'єктів, механізмів реалізації та юридичної відповідальності за порушення відповідного законодавства.

Не менш важливим є те, що сьогодні аграрний сектор України функціонує в умовах воєнного стану, який створює додаткові виклики для забезпечення фітосанітарної безпеки держави. Пошкодження виробничої та лабораторної інфраструктури, порушення систем моніторингу й контролю, ризику поширення карантинних організмів та інвазійних видів вимагають удосконалення правових механізмів реагування на загрози у сфері захисту рослин та підвищення ефективності діяльності уповноважених суб'єктів.

Водночас дедалі більшого значення набуває екологічний вимір досліджуваної проблематики. Сучасні міжнародні тенденції орієнтовані на зменшення хімічного навантаження на довкілля, розвиток інтегрованих систем захисту рослин та розширення використання біологічних методів боротьби зі шкідливими організмами. Саме тому науковий пошук оптимального балансу між інтересами сільськогосподарського виробництва, екологічною безпекою та охороною здоров'я населення є одним із пріоритетних завдань сучасної аграрно-правової науки.

Важливим аргументом на користь актуальності теми є й відсутність у вітчизняній юридичній науці комплексних досліджень, присвячених правовому забезпеченню захисту рослин як самостійному міжгалузевому правовому інституту, що поєднує норми аграрного, екологічного, адміністративного та міжнародного права.

Враховуючи вищезазначене, тема дисертації є своєчасною, суспільно значущою та повною мірою відповідає сучасним потребам розвитку правової науки, законодавства і практики у сфері правового забезпечення захисту рослин.

Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірності і новизни. Обґрунтованість дослідження Мальчик Оксани Миколаївни на тему: «Правове забезпечення захисту рослин в Україні» визначається, насамперед, опрацюванням різнобічної джерельної бази, що налічує 219 найменувань. До неї увійшли наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, монографії, підручники, навчальні посібники, дисертаційні дослідження, автореферати дисертацій, наукові статті, матеріали конференцій, нормативно-правові акти України та зарубіжних держав, міжнародно-правові документи, акти Європейського Союзу, а також офіційні електронні ресурси органів державної влади та міжнародних організацій. Використання такої комплексної джерельної бази забезпечило належний теоретичний, нормативний і порівняльно-правовий фундамент дослідження та сприяло достовірності й об'єктивності отриманих результатів.

Дисертантка продемонструвала належний рівень виконання поставленого наукового завдання, виявляючи вміння самостійно формулювати наукову проблему, визначати її структуру, досліджувати міжгалузеві зв'язки та застосовувати комплекс сучасних методів

юридичного аналізу. Робота свідчить про ґрунтовне оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності, зокрема, у сфері екологічного, аграрного та природоресурсного права.

Методи дослідження, які було використано дисертанткою, склали те необхідне методологічне підґрунття, що дозволило виконати повний та системний аналіз наведених джерел, сформулювати власні наукові висновки та пропозиції. Так, за допомогою діалектичного методу було досліджено правову природу захисту рослин, особливості формування та розвитку відповідних правовідносин, а також взаємозв'язок екологічних, аграрних і адміністративно-правових аспектів правового регулювання у цій сфері. Застосування формально-логічного методу сприяло систематизації наукових підходів до визначення сутності захисту рослин, формуванню авторських дефініцій, характеристиці принципів правового регулювання та обґрунтуванню основних висновків і пропозицій дослідження.

Метод аналізу та синтезу став у пригоді під час дослідження системи суб'єктів правовідносин у сфері захисту рослин, їхніх повноважень та особливостей взаємодії, а також дозволив поєднати окремі елементи механізму правового забезпечення захисту рослин у цілісну систему. Системно-структурний метод було використано для дослідження інтегрованої системи захисту рослин, особливостей її організаційно-правового забезпечення та визначення місця окремих правових інститутів у загальному механізмі захисту рослин.

При формуванні висновків та пропозицій щодо вдосконалення законодавства, розвитку біологічних методів захисту рослин, адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу та подальшого розвитку системи правового забезпечення захисту рослин застосовувався метод прогнозування.

Історико-правовий метод дозволив дослідити процес становлення та еволюції законодавства про захист рослин в Україні, простежити основні етапи його розвитку та визначити закономірності формування сучасної системи правового регулювання у цій сфері. Формально-юридичний метод використовувався для аналізу положень чинного законодавства України, міжнародно-правових актів та актів Європейського Союзу, що регламентують відносини у сфері захисту рослин, а також для з'ясування змісту відповідних правових норм.

Проведений у дисертації аналіз зарубіжного досвіду правового забезпечення захисту рослин, а також співставлення національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, США та окремих європейських держав здійснювалися за допомогою порівняльно-правового методу. Його застосування дало можливість виявити позитивні зарубіжні практики та обґрунтувати доцільність їх імплементації у вітчизняне законодавство.

Загалом використання зазначених методів у їх взаємозв'язку забезпечило належний рівень наукової обґрунтованості дисертаційного дослідження, достовірність отриманих результатів та аргументованість сформульованих висновків і рекомендацій.

Наукова новизна дисертації визначається тим, що за характером та змістом розглянутих проблем, а також об'єктом і предметом, дисертація є комплексним дослідженням сучасних особливостей правового забезпечення захисту рослин в Україні, в результаті якого сформовано нові концептуальні положення, що виносяться на захист.

Дослідження анотації дозволяє констатувати її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Анотацію подано українською та англійською мовами. Вона є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження, де стисло окреслено основні результати дослідження і наведено положення наукової новизни. Анотація відповідає вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Як зазначено у вступній частині роботи, дисертацію підготовлено на кафедрі аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України згідно плану науково-дослідної роботи кафедри в рамках окремих аспектів теми «Правове забезпечення агроекологічного розвитку України в воєнний та післявоєнний періоди» (номер державної реєстрації 0124U001202).

Компаративний аналіз змісту, структури, висновків і рекомендацій рецензованої роботи з монографіями, а також докторськими та кандидатськими дисертаціями за темою цього дисертаційного дослідження таких українських вчених, як К. А. Басай, Ю. П. Боснюк, О. В. Гафурова, А. П. Гетьман, В. М. Єрмоленко, М. М. Заверюха, І. І. Каракаш, Н. В. Карпінська, Н. Р. Кобецька, К. А. Кондратьєва, К. Б. Курзова, Л. В. Міхневич, М. В. Ліхтер, Т. С. Новак, О. В. Сакаджи, А. К. Соколова, В. Ю. Уркевич, Н. В. Шапошнікова, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга, К. О. Яремчук та інших учених, які у різні роки досліджували питання правового забезпечення захисту рослин, свідчить, що рецензована робота містить результати власних наукових пошуків автора, а проаналізовані наукові ідеї, положення, висновки і тексти інших авторів мають посилання на використані джерела.

Аналіз дисертації дозволяє констатувати відсутність порушень вимог академічної доброчесності та порушень інших вимог до наповнення і оформлення наукових робіт. На використані джерела інформації, ідеї та концепції у дисертації належним чином оформлено посилання.

Особистий внесок здобувачки. Дисертація виконана здобувачкою особисто. Усі висновки, положення та рекомендації, викладені в ній, сформульовано на основі особистих досліджень авторки. У дисертації використано праці інших науковців, на які зроблено посилання.

Структура дисертації О. М. Мальчик є логічною й обумовленою задекларованими завданнями дослідження. Положення, що містить робота, побудовані на застосуванні переконливої системи аргументації, в якій вбачається власна авторська позиція.

У першому розділі «Теоретико-правові засади захисту рослин в Україні» дисертанткою досліджено концептуальні основи правового забезпечення захисту рослин. Зокрема, у підрозділі 1.1 «Рослини як об'єкт правового захисту» розкрито правову природу рослин як об'єкта правового регулювання та охорони, визначено їх місце в системі екологічних і аграрних правовідносин, проаналізовано наукові підходи до розуміння сутності рослин та особливостей їх правового статусу. Авторкою доведено висунуту на початку дослідження гіпотезу про те, що правовому захисту підлягають не лише сільськогосподарські рослини, а й інші рослини, які є об'єктом правового регулювання відповідно до Закону України «Про рослинний світ», а сам правовий захист є складовою правової охорони рослинного світу.

У підрозділі 1.2 «Історико-правові аспекти захисту рослин в Україні» висвітлено основні етапи становлення та розвитку законодавства у сфері захисту рослин, охарактеризовано історичні передумови формування сучасної системи правового регулювання відповідних відносин та визначено тенденції її еволюції. Обґрунтованим та науково виваженим є висновок дисертантки про те, що історико-правовий розвиток захисту рослин в Україні доцільно розглядати через п'ять взаємопов'язаних етапів. Авторкою виокремлено період зародження правових засад захисту рослин (друга половина XIX ст. – 20-ті роки XX ст.), етап становлення державної системи захисту рослин (20-ті роки XX ст. – 1945 р.), післявоєнний період інституційного та нормативного розвитку галузі (1945–1991 рр.), етап формування сучасної національної системи правового регулювання (1991–2014 рр.) та сучасний євроінтеграційний період, що триває з 2014 року. Запропонована періодизація дозволила комплексно простежити еволюцію законодавства, інституційного забезпечення та міжнародно-правових засад захисту рослин, а також виявити основні тенденції подальшого розвитку цієї сфери.

У підрозділі 1.3 «Правові принципи захисту рослин» дисертанткою здійснено ґрунтовне дослідження правових принципів захисту рослин. Зокрема, з'ясовано їх правову природу та обґрунтовано, що правові принципи захисту рослин є базовими засадами, які поєднують елементи екологічного й аграрного права, визначають цілі та орієнтири правового регулювання у відповідній сфері. Авторкою запропоновано класифікацію таких принципів за сферою дії та формою вираження, що сприяє більш повному розумінню

їх змісту та ролі в механізмі правового регулювання. Науковий інтерес становить також пропозиція щодо нормативного закріплення принципу пріоритетності біологічного методу захисту рослин у законодавстві України, що відповідає сучасним екологічним вимогам та європейським підходам до забезпечення безпечного й сталого розвитку аграрної сфери.

Другий розділ дисертації присвячено дослідженню інституційно-функціональних особливостей захисту рослин. У підрозділі 2.1 «Система суб'єктів у сфері захисту рослин» обґрунтовано висновок про те, що система суб'єктів у сфері захисту рослин – це цілісна, нормативно й функціонально визначена сукупність органів державної влади, міжнародних організацій, органів місцевого самоврядування, спеціалізованих служб, наукових установ, освітніх закладів, юридичних і фізичних осіб (у тому числі фермерських господарств і агропідприємств), які беруть участь у формуванні, реалізації, моніторингу та контролі заходів із захисту рослин від шкідників, хвороб, бур'янів та інших шкідливих організмів. Дисертанткою висловлено пропозицію щодо класифікації суб'єктів, що здійснюють діяльність у сфері захисту рослин, за такими критеріями: 1) рівень управління (міжнародні організації, державні органи); 2) функціональне призначення (нормотворчі та регуляторні органи; контролюючі та наглядові органи; наукові та освітні установи; виробничі та комерційні суб'єкти); 3) форма власності (державні органи та установи; приватні суб'єкти, громадські та міжнародні організації).

У підрозділі 2.2 «Правова характеристика інтегрованої системи та особливого режиму захисту рослин» обґрунтовано висновок про те, що інтегрована система захисту рослин та особливий режим захисту рослин становлять взаємодоповнюючі елементи сучасної державної політики у сфері безпеки агровиробництва. Також, авторкою аргументовано необхідність формування державної цільової програми розвитку біологічного методу захисту рослин, яка має передбачати комплексну стратегію, фінансування наукових досліджень і виробництва біопрепаратів, чітке нормативне регулювання та економічне стимулювання аграріїв (гранти, пільги, підтримка).

Підрозділ 2.3 «Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про захист рослин» присвячено особливостям юридичної відповідальності за порушення законодавства про захист рослин. Запропоновані у цьому підрозділі дисертації зміни до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення є обґрунтованими та такими, що заслуговують на підтримку, оскільки спрямовані на посилення системної протидії правопорушенням у сфері захисту рослин. Зокрема, позитивно оцінюється пропозиція щодо доповнення КК України статтею 247-1 «Незаконний обіг засобів захисту рослин» та КУпАП статтею 83-2 «Адміністративне призупинення діяльності суб'єкта господарювання за систематичні порушення законодавства про захист

рослин», що може забезпечити підвищення ефективності механізмів юридичної відповідальності та превенції правопорушень у зазначеній сфері.

У підрозділі 2.4 «Зарубіжний досвід правового забезпечення захисту рослин» описано досвід країн Європейського Союзу, зокрема Польщі та Німеччини, а також інституційно розвинену модель США, на основі якого для України доцільно запровадити комплексні законодавчі зміни для екологізації та підвищення ефективності системи захисту рослин, посилити контроль за обприскувальним обладнанням і застосуванням пестицидів, стимулювати використання біопрепаратів через спрощену реєстрацію та державну підтримку, а також створити консультативні центри для трансферу інновацій і національні науково-дослідні інституції для сталого розвитку галузі.

Серед найбільш вагомих результатів, які вперше у правовій доктрині визначають **наукову новизну проведеного дисертаційного дослідження**, можна відзначити наступні:

1. Сформовано комплексний підхід до розуміння системи суб'єктів у сфері захисту рослин, як цілісної, нормативно та функціонально організованої сукупності органів державної влади, міжнародних організацій, органів місцевого самоврядування, спеціалізованих служб, наукових установ, освітніх закладів, юридичних і фізичних осіб (зокрема фермерських господарств та агропідприємств), що беруть участь у формуванні, реалізації, моніторингу та контролі заходів із захисту рослин від шкідників, хвороб, бур'янів та інших шкідливих організмів, із класифікацією суб'єктів за трьома критеріями: рівень управління (міжнародні організації, державні органи), функціональне призначення (нормотворчі та регуляторні органи; контролюючі та наглядові органи; наукові та освітні установи; виробничі та комерційні суб'єкти), форма власності (державні органи та установи; приватні суб'єкти; громадські та міжнародні організації).

2. Визначено правове забезпечення захисту рослин як міжгалузевий інститут галузей аграрного та екологічного права.

3. Обґрунтовано та запропоновано закріпити в законодавстві України (в Законах України «Про захист рослин» і «Про державне регулювання сфери захисту рослин») принцип пріоритетності біологічного методу захисту рослин, що полягає у переважному використанні живих організмів або продуктів їхньої життєдіяльності для зменшення чисельності шкідливих організмів і є запорукою сталого розвитку аграрного сектору та екологічної безпеки.

4. Удосконалено визначення ознак рослин як об'єктів правового захисту, у частині розроблення авторської класифікації: приналежність до природних об'єктів сільсько-господарського або іншого призначення (культурні та багаторічні насадження, дерева, чагарники, рослинність закритого ґрунту, продукція рослинного походження); тісний зв'язок із людською діяльністю (перебування у власності, користуванні чи на іншому правовому титулі); наявність визначеної території поширення – знаходження на території України;

дуалістичність превентивної мети захисту – запобігання погіршенню стану рослин та зменшення втрат урожаю; комплексність характеру заходів захисту, що передбачає їх сукупність для досягнення кінцевого результату; існування потенційної загрози від шкідників, хвороб і бур'янів.

5. Удосконалено визначення юридичної відповідальності за правопорушення у сфері захисту рослин, як передбаченої законодавством системи заходів примусового, запобіжного та компенсаційного характеру, що застосовується до фізичних та юридичних осіб за невиконання або порушення встановлених вимог щодо виробництва, обігу, застосування, транспортування та зберігання засобів захисту рослин, а також за недотримання фітосанітарних стандартів і вимог щодо охорони довкілля та здоров'я людини.

6. Удосконалено розуміння взаємозв'язку між інтегрованою системою захисту рослин та особливим режимом захисту рослин у частині визначення їх як взаємодоповнюючих елементів сучасної державної політики у сфері безпеки агровиробництва, де інтегрована система виступає як базовий, довгостроковий механізм сталого управління фітосанітарними ризиками, що базується на комбінації профілактичних, агротехнічних, біологічних та (в разі необхідності) хімічних засобів з обов'язковим урахуванням економічної доцільності, екологічної безпеки та соціальної відповідальності, а особливий режим захисту рослин виконує функцію правового інструменту екстреного реагування в умовах фітосанітарної кризи.

Також, до вагомих результатів дисертаційного дослідження О. М. Мальчик необхідно віднести:

1. Пропозиції щодо впровадження в Україні позитивного зарубіжного досвіду правового забезпечення захисту рослин в країнах ЄС, зокрема Польщі та Німеччини, а також інституційно розвиненої моделі США (запровадити комплексні законодавчі зміни для екологізації та підвищення ефективності системи захисту рослин, посилити контроль за обприскувальним обладнанням і застосуванням пестицидів, стимулювати використання біопрепаратів через спрощену реєстрацію та державну підтримку, створити консультативні центри для трансферу інновацій і національні науково-дослідні інституції для сталого розвитку галузі).

2. Положення щодо необхідності формування державної цільової програми розвитку біологічного методу захисту рослин, яка має передбачати комплексну стратегію, фінансування наукових досліджень і виробництва біопрепаратів, чітке нормативне регулювання та економічне стимулювання аграріїв (гранти, пільги, підтримка).

У числі науково значущих результатів дисертаційного дослідження варто відмітити обґрунтовані пропозиції авторки щодо вдосконалення кримінального та адміністративного законодавства України, спрямовані на підвищення ефективності системної протидії

правопорушенням у сфері захисту рослин. Зокрема, обґрунтовано доцільність доповнення Кримінального кодексу України статтею 247-1 «Незаконний обіг засобів захисту рослин», якою передбачається кримінальна відповідальність за незаконне виробництво, зберігання, перевезення, придбання, збут або використання фальсифікованих засобів захисту рослин, а також незареєстрованих засобів захисту рослин, якщо такі дії створили загрозу довкіллю, здоров'ю людей або сільськогосподарському виробництву. При цьому встановлюється диференційована відповідальність залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння: від штрафу або обмеження волі з конфіскацією незаконної продукції – до позбавлення волі на строк до семи років у разі вчинення дій повторно, організованою групою або настання тяжких наслідків, та до десяти років позбавлення волі у разі спричинення загибелі людей чи інших особливо тяжких наслідків.

Крім того, запропоновано доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею 83-2 «Адміністративне призупинення діяльності суб'єкта господарювання за систематичні порушення законодавства про захист рослин», відповідно до якої у разі вчинення суб'єктом господарювання трьох і більше адміністративних правопорушень у сфері захисту рослин протягом одного календарного року (передбачених статтею 83-1 КУпАП) до нього може застосовуватися адміністративне стягнення у вигляді тимчасового призупинення діяльності строком до тридцяти діб.

Наведений вище перелік позитивних сторін рецензованої роботи не вичерпує всіх наукових положень, висновків, рекомендацій, які визначають наукову новизну дисертаційного дослідження О. М. Мальчик. Однак, і цього достатньо, щоб стверджувати, що за умови утвердження в науці екологічного, природоресурсного та аграрного права і запровадження у практику законотворення і правозастосування висновків, положень і практичних рекомендацій цієї роботи – в Україні можуть відбутися позитивні зміни у сфері правового забезпечення захисту рослин.

Практичне значення висновків дисертації полягає у можливості їх використання у науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення проблематики аграрного, природоресурсного та екологічного права; у нормотворчій діяльності – при підготовці проєктів нормативно-правових актів у сфері захисту рослин; у правозастосовній практиці – під час реалізації та тлумачення чинного законодавства; у освітньому процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників, лекційних курсів, а також у викладанні дисциплін «Аграрне право», «Природоресурсне право» та «Екологічне право».

Повнота викладу одержаних результатів. Основні положення дисертації О. М. Мальчик на тему: «Правове забезпечення захисту рослин в Україні» є повною мірою апробованими і знайшли своє відображення у 11 наукових працях, з яких 4 статті у наукових

виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 6 тез наукових доповідей

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію написано державною мовою, чітко, логічно та послідовно. Структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого авторкою дослідження. Наукова термінологія, що використовується в роботі, є загальновизнаною. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стель викладення в дисертації матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність змісту дисертації вимогам щодо оформлення дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, двох розділів (що об'єднують сім підрозділів), висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 226 сторінок. Список використаних джерел налічує 219 найменувань. Зміст, структура, оформлення дисертації відповідають наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії О. М. Мальчик на тему: «Правове забезпечення захисту рослин в Україні» є завершеною науково-дослідною роботою, зміст якої відповідає її назві та спеціальності 081 «Право».

Відповідність дисертації вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. Дисертація О. М. Мальчик є кваліфікаційною науковою працею, що виконана здобувачкою особисто, містить наукові положення, що мають істотне значення у галузі екологічного, аграрного та природоресурсного права та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Надаючи в цілому позитивний висновок дисертаційному дослідженню, відзначаючи теоретичну й практичну значимість рецензованої дисертації О. М. Мальчик, необхідно звернути увагу і на наявність дискусійних чи таких, що потребують додаткової аргументації положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії та напрямами подальшого розроблення даної проблеми:

1. У дисертації авторкою підтримано ідею створення Екологічного кодексу України як інструменту систематизації та уніфікації екологічного законодавства, а також наголошено на його значенні для розвитку правового регулювання у сфері захисту рослин (с. 77–78). Водночас окремої уваги потребує питання щодо практичної доцільності та ефективності

такої кодифікації в сучасних умовах, зважаючи на значний обсяг і динамічність екологічного законодавства. Зокрема, дискусійним залишається питання, чи забезпечить прийняття єдиного Екологічного кодексу належну гнучкість правового регулювання у сфері захисту рослин та оперативність реагування на зміни у сфері екологічної й аграрної політики, чи, навпаки, може ускладнити процес оновлення спеціального законодавства.

2. У дисертації авторкою запропоновано запровадити нову статтю 247-1 КК України, якою передбачається кримінальна відповідальність за незаконний обіг, виробництво та використання фальсифікованих або незареєстрованих засобів захисту рослин, а також внесення відповідних змін до КУпАП щодо адміністративної відповідальності у цій сфері (ст. 152–153). Запропоновані зміни безперечно мають важливе значення для посилення державного контролю у сфері захисту рослин та протидії порушенням, що можуть завдавати шкоди довкіллю, здоров'ю людей і аграрному виробництву. Водночас окремі положення потребують додаткового обґрунтування в частині розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності. Зокрема, дискусійним видається питання щодо критеріїв, за якими використання незареєстрованих або несертифікованих засобів захисту рослин має кваліфікуватися саме як кримінальне правопорушення, а також щодо співмірності окремих запропонованих санкцій ступеню суспільної небезпеки відповідних діянь. У зв'язку з цим доцільно було б детальніше визначити межі застосування адміністративно-правових і кримінально-правових механізмів відповідальності у зазначеній сфері.

3. У дисертації авторкою наголошено на доцільності розроблення комплексної стратегії екологізації агросектору, яка передбачає поступовий перехід від використання шкідливих хімічних препаратів до безпечних альтернатив, впровадження інноваційних методів захисту рослин та активізацію міжнародної співпраці у цій сфері (с. 165). Безперечно, запропонований підхід є актуальним в умовах сучасних екологічних викликів та необхідності гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами. Водночас окремі положення потребують додаткової аргументації та конкретизації. Зокрема, дискусійним залишається питання щодо практичних механізмів реалізації такої стратегії в Україні, враховуючи економічну залежність аграрного сектору від традиційних засобів захисту рослин, обмеженість фінансових ресурсів та недостатній рівень розвитку альтернативних технологій.

4. У підрозділі 2.4 дисертації авторкою наведено приклад французької державної програми «EcoPhyto II» як одного із сучасних підходів до забезпечення екологічно безпечного використання засобів захисту рослин та скорочення застосування пестицидів (с. 163). Водночас основний порівняльно-правовий аналіз у роботі зосереджено на досвіді Німеччини, Польщі та США, тоді як французька практика висвітлена переважно фрагментарно. У зв'язку з цим заслуговує на увагу питання щодо доцільності більш

розширеного аналізу французького досвіду правового регулювання у сфері захисту рослин, зокрема окремих механізмів реалізації програми «EcoPhyto II», у контексті їх можливого врахування та адаптації в Україні.

5. Окремо з методологічної позиції потребує уточнення критерій відбору саме Німеччини, Польщі та США як базових моделей для порівняльно-правового аналізу (підрозділ 2.4). Зазначені держави репрезентують різні правові системи та регуляторні підходи – від гармонізованої європейської моделі до децентралізованої ризик-орієнтованої системи – однак у роботі не повністю розкрито логіку їх обрання як основних об'єктів дослідження та співвіднесення в межах єдиної аналітичної рамки.

Загалом висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер, не є принциповими та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертація вирізняється внутрішньою цілісністю, чіткою цільовою спрямованістю та становить вагомий особистий внесок авторки у розвиток екологічного, аграрного та природоресурсного права.

Загальний висновок. Резюмуючи викладені у цьому відгуку позитивні наукові доробки дисертантки та дискусійні зауваження щодо окремих положень, слід зазначити, що дисертація О. М. Мальчик є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому авторкою вирішено низку нових теоретичних і практичних завдань щодо правового забезпечення захисту рослин в Україні, сформульовано обґрунтовані висновки та рекомендації, а також визначено перспективи подальшого розвитку й удосконалення національного законодавства та відповідної правозастосовної діяльності.

Дисертація оформлена відповідно до встановлених вимог, вирізняється смисловою завершеністю, цілісністю та єдністю структури і змісту. У дисертації не виявлено будь-яких проявів академічної недоброчесності.

Дисертація на тему: «Правове забезпечення захисту рослин в Україні» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Мальчик Оксана Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент професор кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор юридичних наук, професор Наталія КАРПІНСЬКА